

TIJORAT BANKLARINING MOLIVAVIY BARQARORLIK KO`RSATKICHLARI TAHLILI

Radjabov Sh.U

I.f.d., professor, Toshkent moliya instituti

Tursunova I.X

O`zb.Res. Markaziy banki yetakchi mutaxassisi

Annotatsiya. Maqolada bank tizimining moliyaviy barqarorlik ko`rsatkichlari va ularning o`ziga xos jihatlari o`rganilgan. Tadqiqot material va metodlariga ko`ra mavzu yuzasidan bir qator xorijiy iqtisodchi olimlari tomonidan moliyaviy barqarorlikka oid ilmiy tadqiqotlari o`rganilgan, sharhlangan. O`zbekistonda tijorat banklarining amaldagi moliyaviy barqarorlik holati tahlil qilingan. Tadqiqot va tahlillar natijalaridan kelib chiqib xulosa berilgan hamda ushbu moliyaviy barqarorlik ko`rsatkichlaridan kelib chiqqan holda taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Abstract. *This article examines the financial stability indicators of the banking system and their specific aspects are studied. According to research materials and methods, a number of foreign economists have studied and commented on the scientific research on financial stability. The current state of financial stability of commercial banks in Uzbekistan is analyzed. Based on the results of research and analysis, a conclusion was given, and proposals and recommendations were developed based on these indicators of financial stability.*

**Kalit so`zlar:** *moliyaviy barqarorlik, moliyaviy zaiflik, regulyativ kapital, 1-darajali kapital, 2-darajali kapital, tavakkalchilikni hisobga olgan holdagi aktivlarning umumiy summasi, aktivlar rentabelligi, kapital rentabelligi, sof barqaror moliyalashtirish me`yori, likvidlilikni qoplash me`yori, kapital monandligi, muammoli kreditlar, deposit.*

Key words: *financial stability, financial vulnerability, regulatory capital, Tier 1 capital, Tier 2 capital, total risk-adjusted assets, return on assets, return on capital, net stable funding ratio, liquidity coverage ratio, capital adequacy, distressed loans, deposits.*

Kirish. Narx barqarorligidan farqli o'laroq, moliyaviy tizimning turli elementlarining o'zaro va real iqtisodiyot bilan o'zaro bog'liqligi va murakkab o'zaro ta'sirini hisobga olgan holda moliyaviy barqarorlikni aniqlash yoki o'lchash oson emas. Bu bunday o'zaro ta'sirlarning vaqt va transchegaraviy o'lchovlari bilan yanada murakkablashadi. Biroq, so'nggi yigirma yil ichida

Markaziy banklar va boshqa mamlakatlar tadqiqotchilari moliyaviy tizim zaifligining turli ko'rsatkichlari orqali moliyaviy barqarorlik shartlarini aniqlashga harakat qilishdi. Darhaqiqat, ko'pgina markaziy banklar o'zlarining moliyaviy barqarorlik hisobotlari (FSR) orqali kichik miqdordagi asosiy ko'rsatkichlarga

e'tibor qaratish orqali moliyaviy barqarorlik uchun xavflarni baholashga harakat qilishadi. Bundan tashqari, moliyaviy zaiflik yoki stress darajasini ko'rsatishi mumkin bo'lgan yagona umumiy o'lchovni ishlab chiqish bo'yicha harakatlar davom etmoqda. Ushbu shartlarni ko'rsatishi mumkin bo'lgan moliyaviy tizim barqarorligining kompozit miqdoriy ko'rsatkichlari intuitiv jihatdan jozibador, chunki ular siyosatchilar va moliyaviy tizim ishtirokchilariga: (a) tizimning moliyaviy barqarorligi darajasini yaxshiroq nazorat qilish, (b) manbalar va sabablarni oldindan bilish imkonini beradi. tizimga moliyaviy stress va (c) bunday sharoitlarning ta'sirini yanada samaraliroq etkazish.

Moliyaviy tizim barqarorligining ushbu chora-tadbirlarini ishlab chiqishga yondashuv yillar davomida o'zgardi, chunki tashvish markazi moliyaviy barqarorlikning mikroprudensial o'lchovlaridan makroprudensial o'lchovlarga o'tdi. Bank tizimining holatini, xususan, jismoniy shaxslarning defolt xavfini kuzatish uchun erta ogohlantirish ko'rsatkichlarini tahlil qilishdan boshlab, asosiy e'tibor moliya bozorlari, institutlar va infratuzilma uchun xavflarni yanada kengroq tizimli baholashga qaratildi. Yaqinda analitik e'tibor xatti-harakatlar dinamikasiga, beqarorlik sharoitlarining potentsial shakllanishiga, shuningdek, zarbalarni uzatish mexanizmlari deb ataladigan narsalarga qaratildi. Ushbu tahliliy ishlanmalar asosidagi asosiy masala - bu bir nechta sohalarda ma'lumotlar bo'shliqlarini bartaraf etish zarurati. Shubhasiz, bu davom etayotgan munozara va davom etayotgan ish.

Mamlakatimizda bank sohasidagi hozirgi holat tahlili bank sektorida davlatning yuqori darajadagi aralashuvi, davlat ishtirokidagi banklarda menejment va tavakkalchiliklarni boshqarish sifatining yetarli emasligi, iqtisodiyotda moliyaviy vositachilikning past darajasi kabi bank sektorini iqtisodiy yangilanishlar va jamiyat ehtiyojlariga mos ravishda rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan qator tizimli muammolar mavjudligini ko'rsatmoqda.

Bugungi kunda moliyaviy xizmatlarning ommabopligini oshirish, banklarning hududlarga kirib borishini kengaytirish va barcha aholi punktlarida bir xil turdagi xizmatlar ko'rsatilishini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha choralar ko'rilishini taqoza etmoqda.

Shuningdek, bank tizimiga zamonaviy servis yechimlari asosida axborot texnologiyalarini, moliyaviy texnologiyalarni keng joriy etish, axborot xavfsizligini lozim darajada ta'minlash, shuningdek, moliyaviy xizmatlar ko'rsatishda inson omili ta'sirini kamaytirish bo'yicha tezkor chora-tadbirlar ko'rish talab etilmoqda.

Sharoit va talablardan kelib chiqib, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-sonli "2020-2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston

Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni qabul qilindi¹⁶.

Mazkur Farmon bilan 2020-2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi, O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish bo'yicha "Yo'l xaritasi" hamda strategiyani amalga oshirishning maqsadli ko'rsatkichlari tasdiqlandi.

Strategiya Markaziy bank va Moliya vazirligi tomonidan Jahon banki bilan hamkorlikda mamlakat bank tizimining joriy holatini o'rganish natijalari bo'yicha asosiy xulosalar va tavsiyalar, shuningdek xorijiy davlatlarning moliya sektorini transformatsiya qilish tajribasi hamda moliya sohasidagi xalqaro tendensiyalarni inobatga olgan holda ishlab chiqildi.

Strategiyada bank tizimida hozirgi kunda saqlanib qolayotgan muammo va dolzarb masalalarga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan:

bank tizimida davlatning yuqori darajadagi ishtiroki natijasida moliyaviy va inson resurslaridan samarasiz foydalanilayotganligi, ularda korporativ boshqaruv va tavakkalchiliklarni boshqarish tizimlari to'g'ri yo'lga qo'yilmaganligi;

davlat ishtirokidagi banklarning ustuvor dasturlar, sohalar va davlat ulushiga ega korxonalariga bozor stavkalaridan kam bo'lgan stavkalarda kreditlar ajratuvchi an'anaviy "taraqqiyot banklari" vazifasini bajarishi;

kreditlashning yuqori sur'atlarda o'sib borayotganligi va buning natijasida banklarning barqarorlik darajasini ifodalovchi likvidlilik va kapital yetarlilik ko'rsatkichlariga salbiy ta'sir etayotganligi;

imtiyozli kreditlar ulushining yuqori darajada saqlanib qolayotganligi natijasida moliya bozorida narx signallarining noto'g'ri shakllanishi, shuningdek pul-kredit siyosatining transmission mexanizmlarining ishlashiga salbiy ta'sir ko'rsatayotganligi;

yuqori darajadagi dollarlashuv, shuningdek kredit va depozitlarning yirik korxonalar va iqtisodiyotning alohida sohalarida jamlanganligi (konsentratsiyasi) natijasida bank tizimining valyuta, kredit va likvidlilik xatarlariga bardoshlilikining zaifligi;

davlat ishtirokidagi banklar biznes-modellarining asosan korporativ mijozlarga xizmat ko'rsatishga yo'naltirilganligi, nobank moliya tashkilotlarining roli sustligi, shuningdek innovatsiyalar va axborot tizimlarining yaxshi rivojlanmaganligi sababli, moliyaviy ommaboplik darajasining pastligi tizimda tub islohotlarni amalga oshirish zaruratini yuzaga keltirdi.

---

¹⁶ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-sonli "2020-2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni

Material va metod. Siyosatchilar va akademik tadqiqotchilar moliyaviy barqarorlikni baholash uchun bir qator miqdoriy o'lchovlarga e'tibor qaratdilar. XVJ tomonidan ishlab chiqilgan moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari to'plami (XVF (2006)), Xokins va Klau (2000), Nelson va Perli (2005) va Grey va boshqalar (2007) da qo'llanilgan monitoring o'zgaruvchilari kabi ko'rsatkichlarga misol bo'la oladi. bozor bosimi, tashqi zaiflik va bank tizimining zaifligiga e'tibor qaratish. Asosiy e'tibor oltita asosiy sektorga qaratilgan.

Birinchi, real sektor YaIMning o'sishi, hukumatning fiskal holati va inflyatsiya bilan tavsiflanadi. YaIMning o'sishi iqtisodiyotning boylik yaratish qobiliyatini va uning haddan tashqari qizib ketish xavfini aks ettiradi. Hukumatning fiskal holati uning o'z xarajatlari uchun daromadlaridan yuqori bo'lgan moliyalashtirishni topish qobiliyatini aks ettiradi (va bu bilan bog'liq bo'lgan mamlakatning moliyalashtirishning mavjud bo'lmagan zaifligi). Inflyatsiya iqtisodiyotdagi tarkibiy muammolarni ko'rsatishi mumkin va aholining undan noroziligi o'z navbatida siyosiy beqarorlikka olib kelishi mumkin.

Ikkinchi, korporativ sektorning tavakkalchilik darajasi uning leverej va xarajatlar koeffitsienti, uning kapitalga sof valyuta ta'siri va kreditorlardan himoya qilish uchun arizalar soni bilan baholanishi mumkin.

Uchinchi, uy xo'jaligi sektorining sog'lig'ini uning sof aktivlari (aktivlar minus majburiyatlar) va sof ixtiyoriy daromad (daromad minus iste'mol minus qarz xizmati va asosiy to'lovlar) orqali aniqlash mumkin. Sof aktivlar va sof bir martalik daromadlar uy xo'jaliklarining (kutilmagan) pasayishlarga bardosh berish qobiliyatini o'lchashi mumkin.

Kapitalizm o'rnatilgandan beri moliyaviy bozorlarga kuchli bog'liq bo'lgan biznes bozorlarda oldindan aytib bo'lmaydigan vaziyatlardan aziyat chekmoqda. 2007-2008 yillardagi global moliyaviy inqirozni eslash kifoya, u moliyaviy bozorlarda oldindan aytib bo'lmaydigan tebranishlarni keltirib chiqardi va firma va banklarning bankrot bo'lishiga olib keldi. Misol tariqasida, jahonning yetakchi investitsiya banklaridan biri bo'lgan Lehman Brothers Holdings, Inc CDS bozorida katta yo'qotishlarga duch keldi va o'z majburiyatlarini bajara olmadi. Bear Stearns Bank ipoteka kreditlash inqirozining markazida edi va qo'shimcha moliyalashtirishga muhtoj edi. Ayrimlar 2010-yildan keyin jahon iqtisodiyoti barqarorlashdi, deyishadi, ammo yaqinda Xitoy moliya bozorlaridagi pasayish va Yevropa moliya bozorining beqarorligi vaziyat hali ham hal etilmaganini ko'rsatdi. Moliyaviy inqirozlarning tez-tez sodir bo'lishi ularning moliyaviy bozorlarning tarkibiy qismi ekanligini va ularning salbiy ta'siri vaqt va miqyosda tasodifiy taqsimlanganligini ko'rsatishi mumkin.

Moliyaviy uzilishlar chastotasining ortib borishi iqtisodiy rivojlanishning yangi shakllarining paydo bo'lishiga olib keldi, bu esa moliya bozorlari rivojlanish traektoriyalarining prognoz qilinishini pasaytirdi.

Natijalar.

Joriy holatda mamlakatimizda umumiy bank tizimi moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari talab darajasida shakllanib kelmoqda (1-jadval). Unga ko'ra, 2023-yilning 1-yanvar holatiga ko'ra regulyativ kapitalning tavakkalchilikni hisobga olgan holdagi aktivlarning umumiy summasiga nisbati qariyb 18 foizni, 1-darajali kapitalning tavakkalchilikni hisobga olgan holdagi aktivlarning umumiy summasiga nisbati 14,5 foizni tashkil etgan bo'lsa, boshqa tomondan aktivlar rentabelligi 2,5 foiz, kapital rentabelligi 13 foizga yetgan. Foizli marjaning yalpi daromadga nisbati 42 foiz, foizsiz xarajatlarning yalpi daromadga nisbati 46,5 foizni tashkil etgan. Sof barqaror moliyalashtirish me'yori 115,6 foizni, likvidlilikni qoplash me'yori koeffitsienti 211,6 foizni tashkil etib, talab darajasidan mos ravishda 15,6 hamda 111,6 foizga ko'p bajarilgan. Umuman olganda, bank tizimidagi barqarorlik ko'rsatkichlari ijobiy holatda bo'lib, unga asos qilib olib borilayotgan islohotlar natijasi deb qarash mumkin.

1-jadval

Bank tizimining moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlari¹⁷

Ko'rsatkichlar nomi	01.01.2023
Regulyativ kapitalning tavakkalchilikni hisobga olgan holdagi aktivlarning umumiy summasiga nisbati	17,8
I darajali kapitalning tavakkalchilikni hisobga olgan holdagi aktivlarning umumiy summasiga nisbati	14,5
Zaxiralar chegirilgan holda muammoli kreditlar va mikroqarzlarning regulyativ kapitalga nisbati	9,0
I darajali asosiy kapitalning tavakkalchilikni hisobga olgan holdagi aktivlarning umumiy summasiga nisbati	14,4
I darajali kapitalning jami aktivlari summasiga nisbati	12,2
Muammoli kreditlarning jami kreditlar va mikroqarzlarga nisbati	3,5
Maxsus zaxiralarning muammoli kreditlar va mikroqarzlarga nisbati	46,6
Aktivlar rentabelligi	2,5
Kapital rentabelligi	13,3
Foizli marjaning yalpi daromadga nisbati	42,1
Foizsiz xarajatlarning yalpi daromadga nisbati	46,5
Likvid aktivlarning jami aktivlarga nisbati	21,5
Likvid aktivlarning qisqa muddatli majburiyatlarga nisbati	47,3
Likvidlilikni qoplash me'yori koeffitsienti	211,6
Sof barqaror moliyalashtirish me'yori	115,6
Sof ochiq valyuta mavqeining jami regulyativ kapitalga nisbati	1,7

¹⁷ O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari

Quyidagi jadvalda qayd etilgan raqamlarga qaraydigan bo'lsak, 2020-yilda karantin chora-tadbirlari doirasida mamlakatda iqtisodiy barqarorligi ushlab turish maqsadida kreditlarning so'ndirish muddati uzaytirilganligi munosabati bilan bank tizimining muammoli kreditlar miqdori oshmagan (2,1 foiz). 2021-yilda bank tizimi faoliyatida asosiy e'tibor moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlarini maqbul darajada bo'lishini ta'minlash hamda iqtisodiyotning kreditga bo'lgan talabi va ehtiyojlarini real o'sish sur'atlari doirasida qondirib borishga qaratilganligi ko'rinib turibdi.

2-jadval

Tijorat banklarining muammoli kreditlari (NPL) to'g'risida 1-yanvar holatiga ma'lumot¹⁸

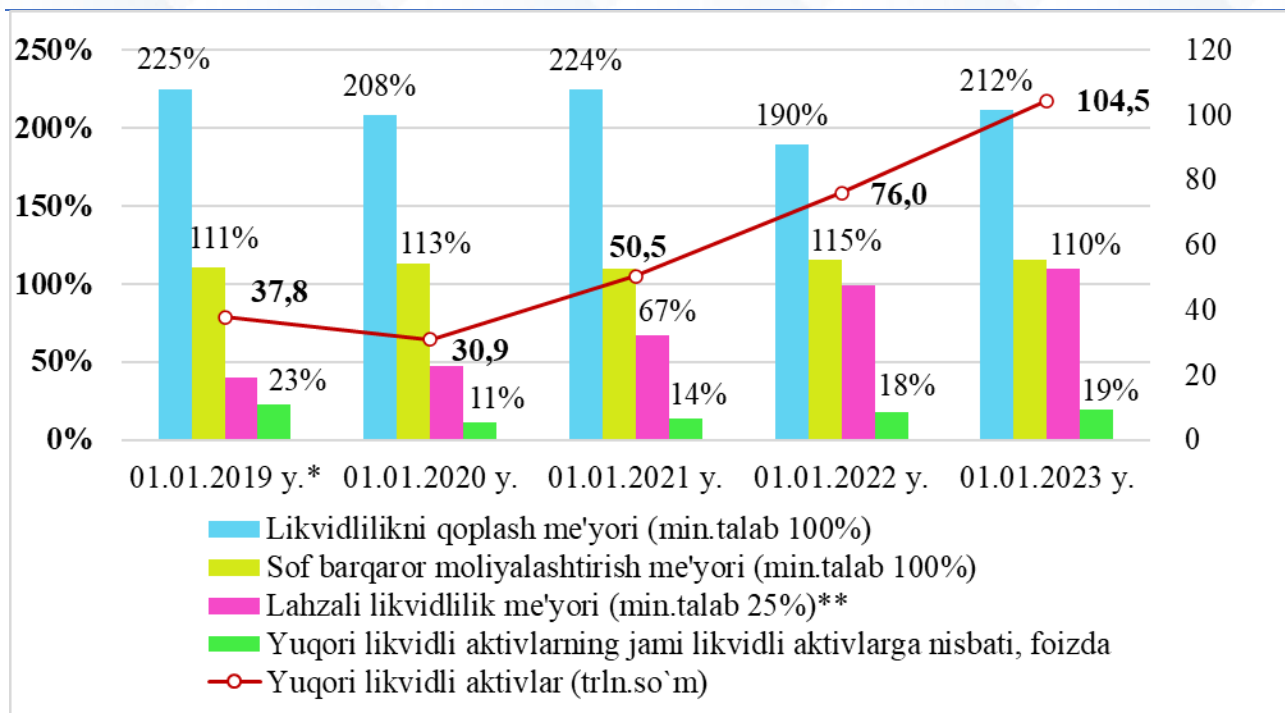
No	Bank nomi	2021	2022	2023
Jami		2,1%	5,2%	3,6%
Davlat ulushi mavjud banklar		2,1%	5,4%	3,9%
1	O'zmilliybank	2,8%	4,5%	3,0%
2	O'zsanoatqurilishbank	1,0%	3,8%	2,8%
3	Agrobank	1,2%	4,6%	3,8%
4	Asaka bank	3,2%	4,8%	4,6%
5	Ipoteka bank	2,3%	3,3%	2,5%
6	Xalq banki	2,8%	19,7%	11,9%
7	Qishloq qurilish bank	1,5%	4,3%	3,9%
8	Mikrokreditbank	1,0%	5,9%	4,8%
9	Turon bank	0,8%	3,3%	2,6%
10	Aloqa bank	0,1%	4,1%	2,0%
11	Poytaxt bank	3,5%	2,2%	1,0%
12	O'zagroeksportbank	14,2%	55,5%	96,3%
Boshqa banklar		1,9%	4,1%	2,1%
13	Kapital bank	0,9%	2,9%	1,2%

¹⁸ O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari

14	Hamkor bank	3,5%	1,1%	0,6%
15	Ipak yo`li bank	3,1%	3,5%	1,9%
16	Orient Finans bank	1,2%	0,8%	0,6%
17	Invest Finans bank	0,8%	1,5%	0,6%
18	Trast bank	2,3%	1,8%	3,8%
19	Davr bank	0,8%	1,0%	1,6%
20	Tenge bank	0,0%	7,0%	7,3%
21	Aziya Alyans bank	3,2%	7,6%	1,4%
22	Anor bank	0,0%	0,9%	2,5%
23	O'zKDB bank	0,0%	0,0%	0,0%
24	Tibisi bank	0,0%	4,8%	2,1%
25	Garant bank	0,5%	10,5%	7,7%
26	Ziraat bank	0,3%	2,5%	2,9%
27	Universal bank	0,0%	0,8%	1,9%
28	Ravnaq bank	1,0%	23,2%	71,6%
29	Madad invest bank	20,2%	11,8%	19,9%
30	Eron Soderot bank	5,4%	0,6%	3,7%
31	Uzum bank	0,0%	0,0%	0,0%

Muammoli kreditlarning banklar moliyaviy barqarorligiga bo'lgan salbiy ta'sirini oldini olish bo'yicha Hukumat, mahalliy hokimiyatlar va banklar tomonidan ko'rilayotgan tegishli chora-tadbirlar natijasida muammoli kreditlar ulushi 2021-yil yakunida 5,2 foizni tashkil etgan. Bunda muammoli kreditlar (NPL) miqdori davlat ulushi mavjud banklarda 5,4 foiz, boshqa banklarda 4,1 foiz. Karantindan chora-tadbirlaridan so'ng mamlakat iqtisodiyoti o'zini tiklab olish jarayonini yakunlab, 2022-yilga kelib kreditlarni qaytarish qobiliyati yaxshilandi, shu munosabat bilan bank tizimidagi NPL darajasi 3,6 foizni, bunda muammoli kreditlar (NPL) miqdori davlat ulushi mavjud banklarda (3,9 foiz) boshqa banklarga (2,1 foiz) nisbatan yuqoriligacha qolmoqda.

Buning asosiy sabablaridan biri bank tomonidan tomonidan kredit ajratishda dastlabki monitoring qilishdan tortib uni undirishgacha bo'lgan jarayonda hanuzgacha mexanizm kamchiliklari mavjud. Shuningdek davlat loyihalarini moliyalashtirish davlat ishtirokidagi banklarga yuklatilishi ham NPL ko'rsatkichining yuqoriligicha saqlanib qolishiga yana bir omil.

2.1-rasm. Bank tizimi likvidlilik dinamikasi¹⁹

Tijorat banklaridagi umumiy likvidlilik darajasiga e`tibor qaratadigan bo`lsak, joriy yilning 1-yanvar holatiga 1045 trln.so`mni tashkil etib, o`tgan yilga nisbatan 37 foizga oshgan.

Yuqori likvidli aktivlarning jami aktivlarga nisbati ham o`tgan yilga nisbatan oshib, 17,7 foizdan 19,4 foizga yetgan. Likvidlilikni qoplash me`yori esa minimal talabni to`liq bajarib 211,6 foizni tashkil etdi. Natijada banklarda maqbul darajada likvidlik buferlari yaratish choralari eng yirik depozitlar bilan bog`liq xatarlarni pasaytirishga imkon berdi.

Tijorat banklari tomonidan Sof barqaror moliyalashtirish me`yori hamda lahzali likvidlilik me`yori ham talab darajasidan yuqori bajarilgan. Bu esa banklarning qisqa muddatli likvidlilik shoklariga bardosh bera olish qobiliyati yuqori ekanligidan dalolat beradi. O`z navbatida Markaziy bankning olib borilayotgan prudensial nazorat samarali natija berayotganligini ko`rsatadi.

2.2-jadval

Bank tizimi jami kapital monandlik darajasi²⁰

¹⁹ O`zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma`lumotlari

²⁰ O`zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma`lumotlari

Ko'rsatkichlar nomi	01.01.2022 y.		01.01.2023 y.	
	mlrd. so'm	ulushi, foizda	mlrd. so'm	ulushi, foizda
I darajali kapital	58 624	83,5%	67 793	81,3%
<i>Asosiy kapital</i>	58 429	83,2%	67 598	81,0%
<i>Qo'shimcha kapital</i>	195	0,3%	195	0,2%
II darajali kapital	11 567	16,5%	15 620	18,7%
Jami regulyativ kapital	70 191	100%	83 413	100%
<i>Kapital monandlilik darajasi</i>	17,5%		17,8%	
<i>I darajali kapital monandlilik darajasi</i>	14,6%		14,5%	

Moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlardan yana biri jami kapital monandlik darajasiga qaraydigan bo'lsak, jadval ma'lumotlariga ko'ra, bank tizimining jami kapital monandlik darajasi umumiy holatda o'tgan yilga nisbatan pasayishiga qaramasdan o'rnatilgan talab darajasini bajarganini ko'rish mumkin. I darajali kapital Jami regulyativ kapital tarkibidagi ulushi 2022-yilda 83,5 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilga kelib qariyb 2 banda pasayib 81,3 foizni tashkil etgan. Bunda asosiy omil sifatida asosiy kapitalning pasayganini ko'rsatish mumkin.

II darajali kapital esa joriy yilda 2 bandga oshib 18,7 foizga yetgan. Kapital monandlik darajasi esa 13 foiz talab darajasidan 4,8 foiz bandga ko'pga bajarilgan. Shuningdek, banklarning joriy faoliyatida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan zararlarni qoplashda asosiy manba va banklarning kutilmagan stresslarga bardoshlilik darajasini ko'rsatuvchi I darajali kapital monandlik darajasi joriy yil o'tgan yilga nisbatan 0,1 bandga pasayib, 14,5 foiz darajasida shakllandi.

Xulosa qilib aytganda, kapital monandlik darajasi talab doirasida bo'lishi kreditga bo'lgan talabni qondirishga hamda moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlarini maqbul darajada saqlab qolishga zamin yaratadi.

Xulosa. Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, davlat ulushi mavjud banklar aktivlari sifatining mustaqil baholashdan o'tkazilishi va, shu jumladan harakatsiz kreditlarga amaliy ko'maklashish orqali ularning kredit portfelli sifatini yaxshilash, bank ishini yuritish, shu jumladan korporativ boshqaruv va mijozlarga xizmat ko'rsatishda ilg'or xalqaro standartlarni joriy etish tamoyillari asosida moliya sektorining xalqaro integratsiyalashuvi bo'yicha choralar olib borilishi kerak. Bunda asosan quyidagilarga e'tibor qaratish lozim:

- 1) kreditlashning o'sish sur'atlari mo'tadilligini ta'minlash va kredit portfeli sifatini yaxshilash;
- 2) bank sektori nazoratini takomillashtirish va banklarda tavakkalchiliklarni boshqarishning zamonaviy tizimini tatbiq etish;
- 3) bank tizimi va iqtisodiyotning real sektoridagi davlat ulushi mavjud korxonalarni o'zaro muvofiq ravishda isloh qilishni ta'minlash, banklar tomonidan davlat korxonalari va tashkilotlari faoliyatini transformatsiya qilishda tijorat asosida faol ishtirok etish, real sektor va moliya sektoridagi o'zgarishlar uyg'un tarzda kechishini ta'minlash;
- 4) banklarning kapitaliga qo'yiladigan minimal talablarni, shu jumladan O'zbekiston Respublikasining xalqaro iqtisodiy tashkilotlarga qo'shilishi va respublika bank tizimining xalqaro moliya tizimiga integratsiyalashuvini hisobga olgan holda oshirish;
- 5) eng yaxshi xalqaro tajriba asosida depozitlarni himoyalash tizimini izchillik bilan rivojlantirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-sonli "2020-2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida" gi Farmoni
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki statistik byulletini ma'lumotlari
3. Bordo, M and A Schwartz (2000): "Measuring real economic effects of bailouts: historical perspectives on how countries in financial stress have fared with and without bailouts." NBER Working Paper, no 7701
4. Bordo, M, MJ Dueker and DC Wheelock (2000): "Aggregate price shocks and financial instability: an historical analysis", NBER Working Paper, no 7652
5. Borio, C and M Drehmann (2009): "Assessing the risk of banking crises - revisited", BIS Quarterly Review, March.
6. Borio, C and P Lowe (2002): "Asset prices, financial and monetary stability: exploring the nexus", BIS Working Papers, no 114, July.
7. Basel Committee on Banking Supervision (2011), "Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems", Bank for International Settlements, Basel, December.

8. Diamond D., Rajan R. Liquidity risk, liquidity creation, and financial fragility: a theory of banking / D. Diamond, R. Rajan // Journal of Political Economy, Vol. 109. - 2001. - P. 287-327.
9. Goodhart C. A., Sunirand P., Tsomocos D. P. A risk assessment model for banks / C. A. Goodhart, P. Sunirand, D. P. Tsomocos // Annals of Finance, Vol. 1. - 2005. - P. 197-224.
10. Boudt K., Dannehlsson K. J., Koopman S. J., Lucas A. Regime switches in the volatility and correlation of financial institutions. Technical report, National Bank of Belgium. Working Paper Research № 227. - 2012, September.
11. Danielsson, J., S. Shin H., Z. J. Endogenous and systemic risk / J. Danielsson, H. S. Shin, Z. J. - Chicago, IL : University of Chicago Press by NBER, 2013. - P. 73-94.
12. Cbu.uz sayti
13. bis.org sayti